

Postanowienie z dnia 8 sierpnia 2006 r.

I PZP 2/06

Uchwała składu siedmiu sędziów, mająca moc zasady prawnej na podstawie art. 31 ustawy z dnia 15 lutego 1962 r. o Sądzie Najwyższym (Dz.U. Nr 11, poz. 54 ze zm.) lub art. 22 ustawy z dnia 20 września 1984 r. o Sądzie Najwyższym (jednolity tekst: Dz.U. z 1994 r. Nr 13, poz. 48 ze zm.) wiąże wszystkie składy orzekające Sądu Najwyższego co do wykładni przepisu, którego dotyczy w tym znaczeniu, że odstępianie od niej przez zwykły skład wymaga przedstawienia zagadnienia prawnego pełnemu składowi izby (art. 62 § 2 ustawy z dnia 23 listopada 2002 r. o Sądzie Najwyższym (Dz.U. Nr 240, poz. 2052 ze zm.)). Wszczęcie procedury odstąpienia od zasady prawnej jest niecelowe, jeżeli został uchylony przepis, którego ta uchwała dotyczy.

Przewodniczący SSN Teresa Flemming-Kulesza, Sędziowie SN: Krystyna Bednarczyk, Józef Iwulski (sprawozdawca).

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 8 sierpnia 2006 r. sprawy z powództwa Józefa M. przeciwko Kompanii Węglowej SA Zakładowi Zagospodarowania Mienia w B. o zapłatę, na skutek zagadnienia prawnego przekazanego postanowieniem Sądu Okręgowego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Krakowie z dnia 30 marca 2006 r. [...]

„Czy zachodzi powaga rzeczy osądzonej w sytuacji, gdy przy obowiązującym do dnia 5 lutego 2005 r. brzmieniu art. 477-1 paragraf 1 k.p.c. zapadł prawomocny wyrok zasądający na rzecz pracownika wyrównanie świadczeń ze stosunku pracy w kwotach żądanych przez powoda, a następnie ponownie występuje on z pozwem o wyrównanie tych samych świadczeń twierdząc, że suma kwot dotychczas mu wypłaconych i zasądzonych jest nadal niższa od należnej zgodnie z przepisami prawa pracy ?”

o d m ó w i ł podjęcia uchwały.

Uzasadnienie

Sąd Okręgowy-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Krakowie postanowieniem z dnia 30 marca 2006 r. [...] wydanym w sprawie z powództwa Józefa M. przeciwko Kompanii Węglowej SA Zakładowi Zagospodarowania Mienia w B. o zapłatę, przedstawił Sądowi Najwyższemu rozpatrywane zagadnienie prawne, które wyłoniło się w następujących okolicznościach sprawy.

Wyrokiem z dnia 30 listopada 2005 r. [...] Sąd Rejonowy-Sąd Pracy w Chrzanowie zasądził na rzecz powoda od strony pozwanej wyrównanie nagród z okazji Dnia Górnika i dodatkowych nagród rocznych, przysługujących za okres urlopu górniczego w latach 2000-2002, a w pozostałej części oddalił powództwo. Wyrok ten został wydany, mimo że strona pozwana domagała się odrzucenia pozwu na podstawie art. 199 § 1 pkt 2 k.p.c., powołując się na prawomocny wyrok Sądu Rejonowego-Sądu Pracy w Chrzanowie z dnia 14 listopada 2003 r., IV P 821/03, którym w uwzględnieniu w całości powództwa, zasądzono na rzecz powoda od strony pozwanej wyrównanie spornych nagród. W rozpoznawanej sprawie powód oparł powództwo na twierdzeniu, że suma kwot zasądzonych prawomocnym wyrokiem z dnia 14 listopada 2003 r. [...] zaspokoila jego roszczenie tylko w części. Sąd Rejonowy ustalił, że powód korzystał z urlopu górniczego w ramach stosunku pracy łączącego go z pracodawcą, którego obejmowały przepisy zakładowego układu zbiorowego pracy zarejestrowanego w Okręgowej Inspekcji Pracy w Katowicach w dniu 14 lutego 1995 r. Układ ten stanowił, że nagroda pieniężna z okazji Dnia Górnika przysługuje pracownikom w wysokości miesięcznego wynagrodzenia, ustalanego według wskazanego w układzie sposobu wyliczania, oraz że dodatkową nagrodę roczną, zwaną 14-tą pensją, wypłaca się w wysokości ustalonej na podstawie średniego miesięcznego wynagrodzenie pracownika z trzech ostatnich miesięcy roku, za który jest ona wypłacana. Postanowienie przewidujące, że świadczenia przysługujące w czasie urlopu górniczego wypłacane są w wysokości świadczenia socjalnego, wprowadzono do układu zbiorowego już po nawiązaniu stosunku pracy z powodem, ale pracodawca nie wypowiedział mu warunków płacy do dnia przejścia na urlop górniczy. W latach objętych roszczeniami pozwu powód otrzymywał nagrody w wysokości świadczenia socjalnego stanowiącego równowartość 75% ekwiwalentu pieniężnego za urlop wypoczynkowy. Sąd pierwszej instancji ustalił również, że w poprzedniej sprawie powód wystąpił z żądaniem zasądzenia wyrównania nagród z okazji Dnia Gór-

nika i dodatkowej nagrody rocznej oraz ekwiwalentu barbórkowego za lata 2000-2002. Uwzględniając wówczas powództwo w całości Sąd Rejonowy w uzasadnieniu wyroku stwierdził, że zasądzone kwoty pieniężne stanowią "różnicę pomiędzy otrzymanymi kwotami z tytułu nagrody z okazji Dnia Górnika i dodatkowej nagrody rocznej w wysokości świadczenia socjalnego a należnymi w wysokości wynikającej z postanowień Karty Górnika oraz zakładowych przepisów płacowych, tj. miesięcznego wynagrodzenia obliczonego w sposób wskazany w tych przepisach".

Sąd Rejonowy uznał, że kolejne powództwo zasługuje na uwzględnienie, gdyż wynagrodzenie za pracę zasądzone wyrokiem sądu pracy jest wynagrodzeniem brutto, czyli w wysokości niepomniejszonej o zaliczkę na podatek dochodowy i składki na ubezpieczenia społeczne. Sąd Rejonowy zaznaczył, że dla określenia przedmiotowych granic powagi rzeczy osądzonej w sprawach, w których sąd nie jest związany żądaniem pozwu (art. 477¹ § 1 k.p.c. w brzmieniu obowiązującym przed dniem 5 lutego 2005 r.), decydujące znaczenie ma rzeczywisty przedmiot rozstrzygnięcia, a uprzednio [...] Sąd nie rozstrzygnął o całości żądań wynikających z przytoczonych przez powoda okoliczności faktycznych. Powaga rzeczy osądzonej dotyczy tylko rzeczywistego zakresu rozstrzygnięcia sądu, a nie możliwego uwzględnienia powództwa ponad żądanie, skoro poprzedni wyrok nie mógł uprawomocnić się co do niezasądzonej wówczas części roszczeń. W ocenie Sądu Rejonowego, powód mógł ponownie dochodzić różnicy między tym, co zostało mu zasądzone, a tym, co mu się faktycznie należy, gdyż domagał się należności nieobjętych powagą rzeczy osądzonej poprzedniego wyroku.

Strona pozwana zaskarżyła apelacją wyrok Sądu Rejonowego, zarzucając obrazę art. 199 § 1 pkt 2 i art. 366 k.p.c., polegającą na wydaniu wyroku w sprawie prawomocnie osądzonej. Według skarżącej, skoro powód w pozwie wniesionym w niniejszej sprawie domagał się dopłaty do świadczeń zasądzonych na jego rzecz prawomocnym wyrokiem z dnia 14 listopada 2003 r., to zachodzi przypadek powagi rzeczy osądzonej, w którym Sąd pierwszej instancji był zobowiązany do odrzucenia pozwu.

Rozpoznając tę apelację Sąd Okręgowy powziął wątpliwość sformułowaną w treści pytania prawnego. W jego uzasadnieniu stwierdził, że sentencja wyroku z dnia 14 listopada 2003 r. [...] „jak i jego motywy”, korzystają z powagi rzeczy osądzonej w takich granicach, w jakich stanowią konieczne uzupełnienie rozstrzygnięcia, niezbędne dla wyjaśnienia jego zakresu. W ocenie Sądu drugiej instancji, skoro powód

w pozwie wszczynającym rozpoznawaną sprawę ponownie żądał wyrównania tych samych świadczeń do wysokości należnej mu zgodnie z przepisami prawa, uzasadniając powództwo jedynie powołaniem się na okoliczności, jakie istniały wcześniej i jakie stwierdził dopiero po wydaniu poprzedniego prawomocnego wyroku, to można przyjąć, że przedmiot sporu w poprzedniej i rozpoznawanej sprawie obejmuje roszczenie o wyrównanie tych samych świadczeń pracowniczych. Niezbędne jest więc rozstrzygnięcie, czy prawomocny wyrok sądu wydany w okresie obowiązywania art. 477¹ §1 k.p.c., uwzględniający w całości powództwo pracownika o zapłatę żądanej kwoty, która według ustaleń sądu wydającego wyrok stanowi pełne zaspokojenie roszczeń, oznacza, że zakresem powagi rzeczy osądzonej został objęty wyłącznie przedmiot sporu (zasądzona kwota), czy też rzeczywisty zakres świadczeń za wskazany okres. W ocenie Sądu Okręgowego, za uzasadniony należy przyjąć pogląd, że w sprawie objętej art. 477¹ § 1 k.p.c., zakres powagi rzeczy osądzonej prawomocnego wyroku, wydanego na skutek pozwu, w którym pracownik żądał zasądzenia kwot mających być zgodnie z jego żądaniem całkowitym wyrównaniem ściśle określonych świadczeń pieniężnych, które sąd uwzględnił zgodnie z twierdzeniami powoda i przepisami prawa pracy, obejmuje nie tylko pozytywne rozstrzygnięcie sentencji wyroku, ale również motywy, jakie sąd przyjął, a sprowadzające się do oceny, że zasądzona kwota zaspokaja w całości uzasadnione roszczenia powoda (art. 365 § 1 w związku z art. 366 k.p.c.). Sąd Okręgowy zwrócił jednak uwagę, że w orzecznictwie Sądu Najwyższego przedstawiany jest odmienny pogląd, którego wyrazem jest uchwała składu siedmiu sędziów z dnia 30 maja 1966 r., III PZP 15/66 (OSNCP 1966 nr 12, poz. 204), stwierdzająca, że nawet oddalenie części powództwa w sprawie, w której sąd nie jest związany żądaniem, nie stanowi oddalenia roszczeń niezgłoszonych w żądaniu lub przekraczających jego zakres. Konieczność i celowość wystąpienia z pytaniem prawnym do Sądu Najwyższego uzasadniono także tym, że przed Sądem Okręgowym w Krakowie toczy się szereg postępowań apelacyjnych w sprawach o podobnym przedmiocie sporu.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Przesłanką pozwalającą sądowi drugiej instancji na skorzystanie z art. 390 § 1 k.p.c. jest wystąpienie zagadnienia prawnego budzącego poważne wątpliwości w związku z rozpoznawaną przez ten sąd apelacją. Sąd Okręgowy przedstawia sposób

wykładni, za którym się opowiada, a wątpliwości odnosi do interpretacji wynikającej z uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 30 maja 1966 r., III PZP 15/66, z którą (jak należy przyjąć) nie zgadza się. Sąd Okręgowy nie wskazuje jednak wyraźnie argumentów, które miałyby przemawiać przeciwko wykładni wyrażonej w tej uchwale. Została ona wydana składzie powiększonym i wpisana do księgi zasad prawnych. Stosownie do art. 62 § 1 ustawy z dnia 23 listopada 2002 r. o Sądzie Najwyższym (Dz.U. Nr 240, poz. 2052 ze zm.), odstąpienie przez zwykły skład tego Sądu od zasady prawnej uchwalonej przez skład siedmiu sędziów, wymaga przedstawienia zagadnienia prawnego do rozstrzygnięcia pełnemu składowi izby. W tym znaczeniu zasada prawna wiąże zatem wszystkie składy orzekające Sądu Najwyższego. Obecne uregulowanie art. 62 ustawy z dnia 23 listopada 2002 r. o Sądzie Najwyższym jest powtórzeniem (z niewielkimi zmianami redakcyjnymi) poprzednich rozwiązań ustawowych w tym przedmiocie (art. 31 ustawy z dnia 15 lutego 1962 r. o Sądzie Najwyższym, Dz.U. Nr 11, poz. 54 ze zm. oraz art. 22 ustawy z dnia 20 września 1984 r. o Sądzie Najwyższym, jednolity tekst: Dz.U. z 1994 r. Nr 13, poz. 48 ze zm.). Należy uznać, że uchwała składu siedmiu sędziów z dnia 30 maja 1966 r., mimo wydania jej pod rządami ustawy z dnia 15 lutego 1962 r. o Sądzie Najwyższym, ma nadal moc zasady prawnej i wiąże wszystkie składy Sądu Najwyższego. Przemawia za takim stanowiskiem konieczność uwzględnienia roli pełnionej przez Sąd Najwyższy w systemie wymiaru sprawiedliwości. Jako naczelny organ władzy sądowniczej powołany do zapewnienia jednolitości orzecznictwa sądów powszechnych i wojskowych, Sąd Najwyższy w pierwszej kolejności musi przestrzegać jednolitości orzecznictwa jego składów orzekających. Aby to zapewnić, ustawodawca w kolejnych ustawach regulujących ustrój Sądu Najwyższego przewidział instytucję zasad prawnych i związanie nimi wszystkich składów orzekających Sądu Najwyższego. Oznacza to, że regułą jest kontynuacja orzecznictwa Sądu Najwyższego, której skutkiem jest utrzymanie mocy zasad prawnych wydanych pod rządami poprzednio obowiązujących ustaw o Sądzie Najwyższym. Taka reguła wynika z uzasadnienia uchwały całego składu Sądu Najwyższego z dnia 5 maja 1992 r., Kw.Pr. 5/92 (OSNCP 1993 nr 1-2, poz. 1). W uchwale tej Sąd Najwyższy przyjął, że poprzednio uchwalone wytyczne w zakresie wykładni prawa i praktyki sądowej nie mają mocy zasad prawnych, ale wynika to z ich szczególnego charakteru, a zwłaszcza całkowitej rezygnacji z istnienia takiej instytucji. Nie odnosi się to do uchwał składów powiększonych stanowiących zasady prawne. Do tych uchwał podjętych na podstawie przepisów poprzednio obo-

wiązujących ustaw o Sądzie Najwyższym należy więc stosować art. 62 § 1 ustawy z dnia 23 listopada 2002 r. i wynikające z niego związanie składów orzekających.

Sąd Najwyższy w składzie rozpoznającym przedstawione zagadnienie prawne nie widzi podstaw do wszczynania procedury odstąpienia od zasady prawnej wynikającej z uchwały składu siedmiu sędziów z dnia 30 maja 1966 r., III PZP 15/66, a byłoby to potrzebne, gdyż zgodnie z trafnym wyrokiem z dnia 19 sierpnia 1963 r., II CR 511/63 (OSNCP 1964 nr 5, poz. 104), związanie składów sądzących Sądu Najwyższego zasadą prawną obejmuje nie tylko to, co dana zasada prawna głosi bezpośrednio, lecz także i to, co z absolutną koniecznością logiczną z niej wynika; skład sądzący Sądu Najwyższego nie może więc oprzeć swego orzeczenia na poglądzie, którego pogodzenie z zasadą prawną byłoby logicznym niepodobieństwem. W pierwszej kolejności należy stwierdzić, że art. 477¹ § 1 k.p.c. (według poprzedniej numeracji wskazanej w uchwale art. 475 § 1 k.p.c.), którego między innymi uchwała ta dotyczy, został uchylony ustawą z dnia 2 lipca 2004 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 172, poz. 1804). Odstąpienie od zasady prawnej jest w tej sytuacji niecelowe, gdyż mogłoby mieć znaczenie tylko w sprawach, w których wyrok sądu pierwszej instancji zapadł przed wejściem w życie wskazanej nowelizacji. Uchwała składu siedmiu sędziów z dnia 30 maja 1966 r. funkcjonowała jako zasada prawna przez 40 lat, mimo że od początku budziła wątpliwości (por. w szczególności krytyczne glosy W. Siedleckiego: OSPiKA 1967 nr 5, poz. 112 i J. Krajewskiego: NP 1967 nr 9, s. 1203 oraz aprobującą glosę S. Rejmana: NP 1967 nr 9, s. 1208). W orzecznictwie Sądu Najwyższego interpretacja wynikająca z tej uchwały była jednak w podtrzymywana i rozwijana (por. wyrok z dnia 4 listopada 1966 r. II PR 436/66, OSNCP 1967 nr 4, poz. 79; uchwała z dnia 18 grudnia 1967 r., III PZP 38/67, OSPiKA 1968 nr 6, poz. 116; PiP 1968 nr 11, s. 856 z glosą W. Siedleckiego; wyrok z dnia 27 września 1973 r., III CRN 223/73, OSNCP 1974 nr 7-8 poz. 13; PiP 1975 nr 10 s. 102 z glosą W. Siedleckiego; OSPiKA 1975 nr 5, poz. 101 z glosą S. Dalki; postanowienie z dnia 21 grudnia 1981 r., I PRN 96/81, OSNCP 1982 nr 5-6, poz. 87; wyrok z dnia 5 lipca 1989 r., I PR 228/89, OSP 1990 nr 9, poz. 318 z glosą S. Dalki; wyrok z dnia 5 lutego 1998 r., I PKN 507/97, OSNAPiUS 1999 nr 1, poz. 17; postanowienie z dnia 7 października 1998 r., II UKN 247/98, OSNAPiUS 1999 nr 20, poz. 665; postanowienie z dnia 17 stycznia 1997 r., I PKN 59/96, OSNAPiUS 1997 nr 17, poz. 315; wyrok z dnia 16 sierpnia 2005 r., I PK 11/05, OSNP 2006 nr 11-12, poz. 181). Gdyby chcieć przedstawić odmienną wykładnię występu-

jąca w orzecznictwie Sądu Najwyższego to należałoby się odwołać do uchwały składu siedmiu sędziów z dnia 25 lutego 1999 r., III ZP 34/98 (OSNAPiUS 2000 nr 2, poz. 44), według której dopuszczalna jest apelacja powoda od wyroku, w którym sąd pierwszej instancji na podstawie art. 477¹ § 2 k.p.c. w związku z art. 8 i art. 56 k.p. zasądził odszkodowanie w miejsce żądanego przywrócenia do pracy i nie oddalił powództwa w żadnym zakresie. W uzasadnieniu tej uchwały można dostrzec przyjęcie odmiennej interpretacji niż w uchwale składu siedmiu sędziów z dnia 30 maja 1966 r., III PZP 15/66. Jednakże dotyczyła ona wykładni innych przepisów (art. 477¹ § 2 k.p.c., a nie art. 477¹ § 1), a także nie nadano jej mocy zasady prawnej, a więc nie można jej uznać za odstępnie od takiej zasady. Uchwała ta odnosi się nadto do szczególnej sytuacji, gdyż roszczenia o przywrócenie do pracy i zasądzenie odszkodowania wzajemnie się wyłączają, a więc uzasadnione jest rozumowanie, że zasądzenie odszkodowania oznacza oddalenie żądania przywrócenia do pracy.

Sąd Najwyższy nie dostrzega więc uzasadnionych argumentów, które przemawiałyby za odstępniem od interpretacji przepisów przedstawionej w uchwale składu siedmiu sędziów z dnia 30 maja 1966 r., III PZP 15/66 (nie powołuje ich w szczególności Sąd Okręgowy), zwłaszcza przez wszczęcie procedury odstąpienia od zasady prawnej. Zważyć nadto należy, że w rozpoznawanej sprawie występuje nieco inne zagadnienie prawne, gdyż omawiana uchwała dotyczy sytuacji, w której sąd, nie będąc związany żądaniem pozwu, uwzględnił powództwo w całości i w żadnym zakresie go nie oddalił, a nie sytuacji, gdy w takiej sprawie powództwo częściowo oddalił. Jeżeli występuje częściowe oddalenie powództwa, to zakres powagi rzeczy osądzonej nie wynika wprost z sentencji wyroku i należy go ocenić na podstawie podstawy sporu (zakresu żądania) i uzasadnienia rozstrzygnięcia. Problem takiej oceny zakresu powagi rzeczy osądzonej w ogóle nie występuje w części, w której powództwo zostało uwzględnione oraz w części, w której w ogóle brak rozstrzygnięcia (brak oddalenia powództwa). Co do zasady nie ma w prawie procesowym zakazu dochodzenia części roszczenia, czyli tak zwanego rozdrabniania roszczeń (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 4 października 1966 r., II PR 123/66, OSNCP 1967 nr 12, poz. 219; OSPiKA 1968 nr 5, poz. 85 z glosą J. Krajewskiego oraz z dnia 14 listopada 1979 r., IV PR 322/79, OSPiKA 1980 nr 7-8, poz. 137 z glosą W. Broniewicza). W każdym razie, jeżeli powód dochodzi określonego roszczenia, to nawet w sprawie, w której sąd nie jest związany żądaniem pozwu, brak oddalenia powództwa w jakiegokolwiek części oznacza, że nie powstaje powaga rzeczy osądzonej w zakresie przekra-

czającym zasądzoną kwotę (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 15 lipca 1969 r., II CR 246/69, OSPIKA 1970 nr 5, poz. 98 i z dnia 16 sierpnia 2005 r., I PK 11/05, OSNP 2006 nr 11-12, poz. 181).

Z tych względów Sąd Najwyższy postanowił odmówić podjęcia uchwały.

=====